

KAZAK TÜRKÇESİNDE SEVGİ VE SAYGI ANLAMI TAŞIYAN SESLENMELER

Dilek KAPLANKIRAN*

Geliş Tarihi: 01.02.2017

Kabul Tarihi: 25.03.2017

Öz

Karşısındakine veya karşısındakilere sözü yöneltme ya da hitap etme anlamına gelen seslenmeler Kazak Türkçesinde çeşitli yöntemlerin ve belirli unsurların aracılığıyla oluşmaktadır. Çeşitli yöntemlerin kullanılıyor olması nedeniyle seslenmeler ele alınmış ve konuyla ilgili söz varlığı tespit edilmiştir. Çalışmada seslenmelerin yapısı incelenmiş ve hangi durumlarda kullanıldığı üzerine bilgiler verilmiştir. Seslenme olarak kullanılan kelimelerin sonunda çeşitli eklerin kullanıldığı ve seslenmelere bazı kelimelerin getirilerek kullanıldığı dikkati çekmiş ve kullanılan eklerin işlevleri üzerine çıkarımlarda bulunulmuştur. Seslenmelerin sonunda yer alan kelimelere ve eklere göre elde edilen söz varlığı sınıflandırılmıştır. Çalışmada hem seslenme olarak kullanılan kelimenin anlamı açıklanmış hem de seslenmelerde kullanılan yöntemler tespit edilmiştir.

Kazak Türkçesinde seslenmeler, karatpa sözler şeklinde geçmektedir. Seslenmeler sevgi, saygı, beğenme ve nezaket gibi anlamları içinde barındırdığı gibi saygısızlık, nefret, kabalık, beğenmeme gibi durumları da ifade edebilmektedir. Bu çalışma Kazak Türkçesinde sevgi, saygı, nezaket ve beğenme gibi olumlu durumları ve duyguları taşıyan söz varlığının derlenmesiyle ve kabalık, nezaketsizlik ifade eden bazı kullanımların örneklendirilmesi yoluyla oluşturulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Kazak Türkçesi, seslenmeler, hitaplar, karatpa sözler.

SPEAKERS THAT CONVEY THE MEANING OF LOVE AND RESPECT IN KAZAKH TURKISH

Abstract

Voices that mean to speak or to speak to the other side or to the opposite side are formed by various methods and certain elements in Kazakh Turkish. Because of the various methods used, the voices are discussed and the vocabulary related to the topic is identified. In the study, the structure of the vocalizations was examined and information was given on the situations in which they were used. At the end of the words used as a voice, various attachments were used and some words were used in voice calls, and the functions of the used attachments were found inferences. At the end of the spoken word, the word existence obtained according to the words and suffixes is classified. In the study, both the meaning of the word used as a vocalization and the methods used in the vocalizations have been determined.

In the Kazakh Turkish, there are speeches, karatpa words. Speeches can be expressed in terms of love, respect, liking and courtesy, as well as disrespectfulness, hatred, rudeness, dislike. This work was created in Kazakh Turkish by the compilation of positive situations such as love, respect, courtesy

* Okt., Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Hazırlık Fakültesi Türk Dili Bölümü Türkistan – KAZAKİSTAN, dilekkaplankiran@hotmail.com

and liking and the words that convey emotions and exemplifying some uses expressing impudence and impoliteness.

Key Words: Kazakh Turkish, speeches, speeches, karatpa words

Giriş

Sözü birine ya da birilerine yöneltmek (TDK) için kullanılan seslenmelerin seçimi, kültürel değerlere ve dil bilime dayalı bir konudur. Kişiler arasındaki ilişkilerde seslenme, kendine özgü biçimde çeşitli unsurlar aracılığıyla ortaya çıkmaktadır. Gündelik yaşamda belirli durumlar için kullanılan ve kişinin içinde yaşadığı topluma özgü olan, dille ilgili davranış şekilleri vardır. Bu davranış şekillerinden selamlaşma, vedalaşma ve seslenme için kullanılan kelimeler hayatın en önemli iletişim unsurları arasında yer almaktadır.

Alyılmaz'ın belirttiği gibi “Verici ile alıcı arasında iletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için iletişim sürecinin başlangıcında (ilk cümlede) muhatapların birbirleriyle olan ilişkilerine ve mesajın içeriğine göre farklı yapı(lar)da ve anlam(lar)da seslenmeler veya seslenme öbekleri kullanılır.” (Alyılmaz 2015:36).

Alyılmaz, Türkçenin söz diziminde seslenmeler ve seslenme öbekleri adlı çalışmasında hitaplar için Türkçede farklı terimlerin kullanıldığını şöyle ifade etmektedir. “...verici ile alıcı / hatip ile muhatap arasında iletişimin sağlanmasında önemli rol oynayan cümle ögesi için seslenme tümleci, seslenmeli tümleç, ünlem tümleci, seslenmeli özne, seslenmeler, seslenme grupları, seslenme blokları, hitaplar, hitap blokları, hitap grupları... terimlerini kullanmaktadırlar.” (2015:36).

Gencan, seslenmeleri “*eytişler (hitaplar)*” şeklinde çalışmasında kullanmakta ve eytişlerin birer ünlem olduğunu söylemektedir. Gencan, seslenmelerin görevinin “yalnızca ikinci kişinin dikkatini uyandırmak, sözün kendisine yöneldiğini hatırlatmak” olduğunu belirtir ve seslenmelerin cümlenin ögesi olmadığını, virgül ile ayrıldığını ifade eder (Gencan 1979: 157).

Ergin, “*a beyim, ey arkadaş, ay oğul*” örneklerini vererek konuyu seslenme edatları ve hitap edatları olarak ele almaktadır (Ergin 1977a: 332; 1995b: 394). Ancak bu örneklerdeki ünlemleri çıkardığımızda geriye seslenmelerin yani hitapların kaldığını görmekteyiz.

Banguoğlu, seslenmeleri ünlemler konusunda ele almakta ve “*ünlem olan başka kelimeler*” başlığı altında “*ünlemleşen isimler*” şeklinde göstermektedir. Banguoğlu bu bölümde “Adlar seslenmede, çağırmada ünlem işleyişinde kullanılırlar ve asıl ünlemlerle olduğu gibi çoğu zaman kendilerinden sonra maksadı açıklayıcı bir cümle alırlar.” şeklinde konuyu açıklamakta ve örnekler vermektedir. (Banguoğlu 1990: 399).

Korkmaz seslenmeleri “*seslenme ünlemi*” olarak ele almakta ve seslenme ünlemini “Çağırma, haber vermeyi ve cümledeki seslenmeyi kuvvetlendirmeye yarayan ünlemler” şeklinde açıklamaktadır (Korkmaz 1992: 130).

Gülensoy, seslenmeleri “*seslenme edatları*” olarak ele almakta ve “seslenme edatları genellikle seslenilen, hitap edilen isimlerle birlikte kullanılır.” şeklinde açıklamaktadır (Gülensoy 2005: 425).

Karahan ise seslenmeleri “*ünlem grubu*” adıyla ele almakta ve ünlem grubunu, “Bir ünlem edatı ile bir isim unsurundan kurulan kelime grubudur.” şeklinde açıklamaktadır (Karahan 1995: 33-34).

Hacıeminoğlu “*Türk dilinde edatlar*” adlı çalışmasında seslenmeleri “*hitap, çağırma – hitap edatlar*” terimleriyle ele almakta ve “Bunlar isimlerden veya unvanlardan önce gelerek hitap hareketini bilhassa bildirmekten başka manaları olmayan sözlerdir. Bir kısmı taklidi kelimelerdir, bir kısmı ise kalıplaşmış diğer gramer unsurlardır. Bu sebeple menşelerini tespit etmek güçtür. Kullanış bakımından da öbür edatlardan farklıdır.” şeklinde açıklamıştır (Hacıeminoğlu 1992:284).

Seslenmeleri Turan, “Hitap unsurları da tereddütsüz öznedirler.” ifadesiyle özne olarak kabul etmektedir (Turan 1999: 82).

Görüldüğü üzere seslenmeler Türkçe’de ele alınırken farklı başlıklar altında ünlem, edat, özne ve cümle dışı öge olarak gösterilmektedir. Seslenmeler sıklıkla ünlemlerle ya da edatlarla birlikte kullanıldığı için ayrı bir konu olarak Türkçede değerlendirilmemiştir. Edatlar tek başlarına bir anlam taşımamakta ama seslenmeler tek başına da olsa kime ve neye seslenildiğini yani bir canlıya ya da nesnenin var olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca seslenmelerin özne olabilmesi için ise kim ya da ne sorularının cevabını veriyor olması gerekmektedir. Bu bilgilere bakarak Türkçede seslenmelerin yeniden ele alınması gerektiğini belirtmek gerekir.

Günlük konuşma dili, dizi filmler, sinema filmleri, TV programları, romanlar, hikayeler, masallar, atasözleri, bilmeceler, deyimler ve tiyatro metinleri gibi sözlü ve yazılı pek çok kaynaktan seslenmelerin kullanımına rastlanmaktadır. Seslenmelere, hem yazılı edebiyatta hem günlük konuşma dilinde bu kadar sık rastlanıyor olması, seslenmelerin tespit edilmesini ve seslenmelerde kullanılan sistemin ortaya çıkarılmasını gerekli kılmaktadır. Seslenmeler aynı zamanda kültürel değerlerin tespit edilmesi konusunda da büyük önem taşımaktadır.

Gökdayı Türkçede kalıp sözler üzerine hazırlamış olduğu çalışmasında “Türkçenin söz varlığında daha çok kalıplaşmış dil birimi yani atasözü, deyim, ikileme ve kalıp söz” bulunduğunu ve Türkçenin bu özelliğinin “dil söz varlığını zenginleştirdiği gibi, dil kullanıcılarına sözlü ve yazılı iletişimde çok çeşitli anlatım yolları sunduğunu ve Türkçenin yabancılara öğretiminde belirgin bir rol oynadığını” dile getirmektedir. Kalıp sözler için geçerli olan bu durum seslenmeleri de kapsamaktadır (Gökdayı 2008:43).

Türkçedeki seslenmelerin nezaket unsurunu içinde barındırıyor olması kültürde büyük önem taşımaktadır. Nezaket anlamı çeşitli yöntemler aracılığıyla seslenmelere eklenilmektedir.

İmamova “nezaket anlamının Türkçe’de genel olarak seslenmeler aracılığıyla, ara söz ve ara cümlelerle, özne yüklem uygunluğu yoluyla ifade edildiğini...” (İmamova 2010: 1) belirtmektedir. Bu durum seslenmeler için de geçerlidir. Türkçede genel olarak ara söz, ara cümleler ve özne-yüklem uygunluğu söz konusu olduğunda seslenmeler görülmektedir. Bu nedenle cümle kuruluşu ve üslûpta, seslenmelerin nezaket anlamıyla kullanımına daha çok ara söz ve cümle dışı unsur olarak kabul gören öğelerde rastlanmaktadır.

Seslenmelerin bazı araştırmacılar tarafından yardımcı öge veya cümle dışı öge/ cümle dışı unsur olarak kabul edildiğini belirten Alyılmaz, mesajın iletilebilmesi için alıcıyı uyarıp onu iletişim ortamına çeken seslenmeler için cümle dışı öge terimini kullanmanın doğru olmadığını belirtmektedir (Alyılmaz 2015: 45). Alıcıyı uyarıcı ve iletişimi başlatan kelimelerin cümlenin bir parçası olmadığını düşünmek ve seslenmeleri cümle dışı öge olarak kabul etmek uygun değildir.

İnsanlar, nezaket kurallarını aşmama adına karşısındaki kişiye seslenirken ilk olarak ses tonuna, sonrasında ise kullandıkları kelimelerin seçimine dikkat ederler. Türkçede kullanılan seslenmeler kişilerin nezaket ölçülerine bağlı kalıp kalmadıklarını da göstermektedir. Türkçede geçen seslenmeler kişiye karşı hissedilen duyguları ve düşünceleri ortaya koyabilmektedir. Özellikle seslenmeler de kullanılan sevgi, saygı, hürmet, şımartma anlamlarını ifade eden kelimeler ve ekler yer almaktadır. Türkçede olduğu gibi Türk lehçelerinde de bu durum söz konusudur.

“Seslenmeleri oluşturan kavram işaretleri baş taraflarına veya sonlarına herhangi bir ünlem veya ek almadan kullanılabildikleri gibi baş taraflarına ünlem; sonlarına ise ek olarak da kullanılabilmektedir.” (Alyılmaz 2015:44). Alyılmaz’ın belirtmiş olduğu bu durum Kazak Türkçesi seslenmelerde de mevcuttur. Hatta Kazak Türkçesinde kavramın hem önüne hem de sonuna ünlemler getirilebilmektedir.

Yuldaşev’in belirttiği gibi “Türk dillerinde yaşça küçük akrabalara hitap sırasında kullanılan sözcüklerin, sevgi anlamı veren küçültme eki ve 1. teklik şahıs iyelik ekinin birleşmesi ile ortaya çıkması karakteristik bir durumdur.” (Yuldaşev 1956: 445). Bu duruma örnek olarak Kazak Türkçesinde çocuklara seslenilirken genel olarak balam, balaşayım, balaşanım (benim çocuğum, yavrum) ifadelerinin kullanılması gösterilebilir.

Türkiye ve Kazak Türkçesinde kullanılan küçültme ekleri sadece sevgi anlamı katma ve küçültme işleviyle kullanılmamaktadır. Bu ekler saygı, nezaket, şımarıklık gibi durumları da ifade etmektedir. Dilde yer alan çeşitli eklerin seslenmelerde yaygın olarak kullanıldığı durumlar da görülmektedir. Mesela çokluk eki Türkiye ve Kazak Türkçesindeki seslenmelerde, özellikle topluluğa hitap edilirken kullanılmaktadır. Seslenmelerde, çokluk ekinin kullanılıyor olması bu ekin her zaman küçültme görevinde bulunduğu anlamına gelmez. Seslenmeler ele alındığı ve seslenmelerde çokluk eki de kullanıldığı için çalışmada çokluk eki alan örneklerde gösterilmiştir.

Ayrıca seslenmeler de ünlemlerin kullanımına da rastlanmakta ve tasnifte ünlemlerin geçtiği örneklere de yer verilmektedir.

Seslenmeler sevgi, saygı, beğenme, nezaket gibi anlamları içinde barındırdığı gibi saygısızlık, nefret, kabalık, beğenmeme gibi durumları da ifade edebilmektedir. Bu çalışma Kazak Türkçesinde sevgi, saygı, nezaket ve beğenme gibi olumlu durumları ve hisleri taşıyan söz varlığının derlenmesiyle ve kabalık, nezaketsizlik ifade eden bazı kullanımların örneklendirilmesiyle oluşturulmuştur.

Kazak Türkçesinde *Karatpa* Sözcükler ve Bu Sözcüklerin Kullanıldığı Durumlar Üzerine

Kazak Türkçesinde seslenmeler, *karatpa* sözcükler olarak geçmektedir. Kazak Türkçesinde *karatpa* sözcüğü *kara-* fiilinden gelmektedir. *Kara-* fiili, *bak-*; *karat-* fiili, *baktır-* anlamına; *karatpa* sözcüğü ise Türkiye Türkçesinde tam olarak seslenme, hitap etme anlamına gelmektedir. *Karatpa* sözcükler yani seslenmeler cümle içerisinde herhangi bir öğeye bağlı bulunmamakta diğer öğelerden bağımsız olarak yer almaktadır. Kazak Türkçesinde *karatpa* sözcükler daha çok söz sanatlarında, seslenmede, diyalog cümlelerinde geçmekte ve sözün kim için, kime göre, kime özgü olduğunu ifade etmektedir. *Karatpa* sözcükler, bu kelimeleri kullanan kişinin duygu ve hislerini ifade eden, yansıtan söz varlığıdır (Balakayev vd. 2005: 243).

Kazak Türkçesinde *karatpa* sözcükler belirli yollarla oluşmaktadır. Bu yollar arasında ilk olarak seslenme ünleminin kullanımı görülmektedir. İnsanlar tanımadıkları kişilere seslenirken Kazak Türkçesinde 'äy' ünlemini kullanmakta ve bu ünlem Türkçedeki 'hey' ünlemiyle aynı anlamı taşımaktadır. Bu ünlemin geçtiği cümleler aslında kabalığı, nezaketsizliği ifade etmektedir (Balakayev vd. 2005: 244). "Äy, Oljabek, beri kel.- Hey, Oljabek, buraya gel" (KKT 214) örneğinde Oljabek adlı kişiye seslenilirken *hey* anlamına gelen *äy* ünlemi kaba bir ifade olarak kullanılmıştır. Kazak Türkçesinde bu seslenme ünlemine karşılık olarak *aw* (*äw*) ünlemiyle yanıt verilmektedir. Kazak Türkçesinde *aw* (*äw*) (KKT 215) seslenme ünlemi aslında Türkçede *efendim* kelimesinin yerine kullanılan, kaba bir kullanım olarak geçen, halk ağzındaki *haa*, *hee*, *ne var* ifadelerinin tam karşılığıdır. Ancak bu ünlem, Kazak coğrafyasında günlük hayatta çok sık kullanılmakta ve insanlar bu seslenme ünlemlerinin kullanımlarını kabalık olarak algılamamaktadırlar.

Kazak Türkçesinde kişiler kendinden küçüklerle sıcak bir ilişki kurduğunda ya da insanlar küçükleri kendilerine yakın hissettiklerinde, *karatpa* sözcüklerin kullanımına ihtiyaç duymaktadırlar. Küçüklerle karşı kullanılan seslenmelere bakıldığında ise genellikle 1. teklik şahıs iyelik ekini alan isimlerin yer aldığı görülmektedir. *Karatpa* sözcükler halka seslenirken sıkça kullanılmakta ve Türkçede olduğu gibi Kazak Türkçesinde de halka karşı kullanılan seslenmelerde çokluk ekinin kelimeye eklendiği görülmektedir.

Kazak Türkçesinde kişinin, bir başkasını kendine yakın hissettiğinde; karşısındaki insana saygı duyarak seslendiğinde; karşısındaki kişiden bir şey istediğinde; sevgisini hissettirmek istediğinde ya da şımarıklık ve naz yaptığı durumlarda *karatpa* sözlere başvurduğu görülmektedir. Bu durumlardan herhangibiriyle kişi karşılaştığı zaman, karşısındakinin adını kısaltarak kullanmakta ya da onun adına, küçültme ifade eden çeşitli ekleri getirmektedir. Ya da Rusçanın ekisiyle kişinin adı ile kişinin babasının adı birlikte telaffuz edilmektedir.

Kazak Türkçesinde *karatpa* sözlerin anlamını güçlendirmek için sözcüğün tekrar edildiği ya da farklı *karatpa* sözlerin peşpeşe kullanıldığı örnekler de yer almaktadır. Anlamı güçlendirmek için ünlemlerden faydalandığı ve *karatpa* sözün sonuna, anlamın güçlenmesi için çeşitli ünlemlerin eklenildiği görülmektedir.

Karatpa sözler aynı zamanda bir kişinin diğerinden hoşlandığında ya da birisine sevgisini, duygularını hissettirmek istediğinde kullandığı, sevgi ifade eden kelimelerdir. Bu sözler bütün dillerde olduğu gibi Kazak Türkçesinde de bazen bir annenin yavrusuna olan sevgisini göstermekte, bazen de bir aşğın sevgilisine seslenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kişi birçok dilde olduğu gibi Kazak Türkçesinde de tanımadığı insanlara seslenirken ünlemleri ya da kişi zamirlerini kullanmaktadır. Yakınlarına ve akrabalarına seslenirken ise ya doğrudan akrabalık terimlerini kullanmakta ya da akrabalık terimlerine çeşitli ekleri ve kelimeleri getirerek kişilere, akrabalık bağları üzerinden seslenmektedir.

İnsanlara bir şey sorarken ya da insanlardan bir şey talep ederken kullanılan ses tonu ve kelimeler önemlidir. Özellikle bir kişiye nasihat ederken bazı seslenmeler kullanılmaktadır. Mesela “Şırağım, sen ağañnıñ tilin al.” (Yavrucuğum, sen ağabeyinin sözünü dinle.) cümlesi kim tarafından telaffuz edilirse edilsin sıcak bir ses tonuyla söylenildiği anlaşılmakta ve karşı tarafça olumlu olarak algılanmaktadır. Burada geçen *şırağım* sözcüğü anlam olarak sevgi ve küçültme anlamı taşımakta ve kişiyi güdülemektedir. Bu cümlenin yerine “Sen, oñbağan, ağañnıñ tilin al!” (Sen, şerefsiz, ağabeyinin sözünü dinle!) (Balakayev vd. 2005: 243) cümlesi kullanılmış olsaydı bir kişinin diğerinden nefret ettiği görülecekti. Çünkü burada geçen *oñbağan* sözcüğü şerefsiz, alçak anlamlarını taşımaktadır. Bu örnekte görüldüğü gibi kullanılan tek bir kelime cümlenin anlamını oldukça değiştirebilmektedir. İnsanlardan bir şey isterken, onları çağırırken ya da onlara seslenirken ilk önce ses tonu, daha sonra ise kullanılan kelimelerin seçimine oldukça dikkat etmek gerekmektedir. Bir dilde yer alan seslenmelerin nasıl kullanıldığının araştırılması dilin doğru kullanılabilmesi ve kişilerin düşüncelerini doğru aktarabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle Kazak Türkçesinde kullanılan seslenmeler araştırılarak konuyla ilgili söz varlığı tespit edilmiştir.

Kazak Türkçesinde insanlara seslenilirken akrabalık adlarına ya da insan isimlerine çeşitli eklerin getirildiği dikkati çekmektedir. Ersoy’un ifade ettiği gibi “Aile ve akrabalar arasındaki

iletişimde kimi zaman kendinden küçük yaştakilere ya da çocuklara seslenilirken kişi karşısındaki muhatabın nesi oluyorsa ona uygun olarak *annem, babam, teyzem, halam, dayım, amcam, ablam, abim* vb. kelimelerden kendi aile ve akrabalık statüsüne uygun olanı kullanabilir.” (Ersoy 2015: 60). Ancak bazı durumlarda abi, abla, amca, dayı, teyze, nine gibi çeşitli kelimelerin akrabalık bağına bakılmaksızın kişilere saygı, hürmet ve samimiyet ifadesiyle kullanılan seslenmeler olduğu da çoğunlukla görülmektedir.

Çalışma çeşitli kaynaklardan saygı, sevgi, beğenme ve nezaket bildiren seslenmelerin tespit edilmesi ve tespit edilen seslenmelerin oluşumunda kullanılan kelime ve eklerin tasnif edilmesiyle oluşturulmuştur.

Kazak Türkçesindeki Seslenmelerin Tasnifi

1. Kişi Zamirlerinin Seslenmelerde Kullanımı

Birçok dilde olduğu gibi Türkçede ve Türkçenin lehçesi olan Kazak Türkçesinde, resmî ifadelerde ve saygı bildiren ifadelerde hangi kişi zamirlerinin kullanıldığı ve bu zamirlerin hangi anlamları taşıdığı, bu bölümde açıklanmıştır.

Sen: Yakın olan kişilere ve kişinin kendisinden küçüklere seslenirken kullandığı söz (Şen 2014: 36).

Siz: Saygı anlamı taşır, insanlara seslenirken kullanılır (Şen 2014: 36).

Sizder: Siz zamirine çokluk eki getirilerek saygı anlamı katılmakta ve seslenme olarak kullanılmaktadır (Şen 2014: 36).

Sender: Sen zamirine çokluk eki getirilerek kişiye seslenirken resmiyet anlamı katmaktadır (Şen 2014: 36).

2. Özel İsimlerin Seslenmelerde Kullanımı

İnsanlara seslenirken çoğunlukla kişilerin isimleri kullanılır ve birisi çağrılacağı zaman ona ismiyle seslenilir. Kazak Türkçesinde insanlara ismi ya da soy ismiyle (Oljabek, Dämeli KKT 214) seslenilebildiği gibi Rus kültürünün etkisiyle, kişinin babasının adıyla da insanlara seslenilebilmektedir. Rus kültüründe kişilere seslenilirken kişinin baba adı kullanılmaktadır. Bu durum yıllarca Sovyet Rusya'ya bağlı olarak yaşayan Kazak ve diğer Türk soylu halklarda da saygı ifadesi olarak yaygın bir şekilde görülmektedir. Mesela baba adı Kunanbay olan bir kişiye adı ve baba adıyla birlikte *İbragim Kunanbayevič* şeklinde seslenilebilmektedir (Balakayev vd. 2005: 244). Bu bölümde kullanılan seslenmelere ad, soyad ve baba adının kullanımıyla daha fazla örnekte vermek mümkündür .

Kazak Türkçesinde, kişinin kendine yakın gördüğü yaşı büyük erkekler için kullandığı seslenmeler bulunmaktadır. Bu seslenmeler kişi adlarının kısaltılması ve bu kısaltmalara *ağa / äke* akrabalık teriminin eklenmesi yoluyla ortaya çıkmaktadır. Bunlar; *Eke (Ağa), Äleke, Jumäke,*

Eseke, Mäke, Jäke, Niqa, Säke, Muqa, Täke, Reke, Bawke, İleke vb. örneklerde görüldüğü gibi isim kısaltılmış ve sonuna da *aqa / äke* kelimesi getirilmiştir. Kazak Türkçesindeki *aqa / äke*, ağabey ve baba anlamlarına gelmekte ve yaşı büyük erkeklere hürmet gösterme ve kişiyi yüce görme anlamlarında kullanılmaktadır. Bu bölümde yer alan seslenmeleri, kişi adlarını kısaltarak genişletebilmek mümkündür.

Kazak Türkçesinde özel adlar kısaltılıp kısaltmalara *jan* - can kelimesi eklenerek kişilere sevgi ve saygı ifadesiyle seslenildiği örnekler de görülmektedir. Nurjan, Düysenjan, Jamaljan, Jumajan vb.

Kazak Türkçesinde özel isimlerin kısaltmalarına *-tay, -ş* gibi çeşitli ekler getirilerek kişiye sevgi ve saygı ifadesiyle seslenilmektedir. Seysentay, Täkentay, Beyses, Mayraş, Säwleş vb. gibi örnekleri arttırabilmekte mümkündür. Kişi adlarına bu ekler getirilerek kişiye karşı duyulan hisler ifade edilebilmekte ve bu ekler Türkçedeki *-cİğIm, -cUğUm, -cIm, -cUm* eklerine denk gelmektedir.

Kazak Türkçesinde özellikle çocukları şımartmak için kendi isimlerinin kısaltmaları kullanılmakta ve çocukları severken bu seslenmeler çocuğa söylenmektedir. Qudaybergen için Qudış, Tānirbergen için Tāken, Ābdīrahman için Ābiş, Eleman için Elen, Sādwaqas için Sāken, Saqıpjamal için Saqış, Dāwletbek için Dāwlet, Nurgalım için Ğalım, Āmirtay için Āmir, Akbayan için Bayan, Aymankül için Ayman, Akjamal için Jamal şeklinde isim kısaltmaları hem samimiyeti ve sevgiyi belirtmek için hem de isimlerin kısa şekilde telaffuz edilmesi insanlara daha kolay geldiği için kullanılmaktadır (KT 248). Bu durum Türkiye Türkçesinde bazı isimlerde de sıkça görülmektedir. Örnek olarak İbrahim için İbo ya da iboş, Abdurrahman için Apo ya da Apoş kısaltmalarının kullanımı gösterilebilir.

3. Akrabalık - Yakınlık Terimlerinin Seslenmelerde Kullanımı

Türkçede olduğu gibi Kazak Türkçesinde de kişilere seslenirken akrabalık terimlerinden yararlanılmaktadır. Seslenilen kişi kim ise kendisine ait olan akrabalık adı ile o kişiye seslenilebilir. Aşağıdaki bölümde yer alan akrabalık ve yakınlık adları üzerine herhangi bir küçültme eki almadan doğrudan kullanılmaktadır. Burada yer alan örnekler Kazak Türkçesi için hem yakınlık ve akrabalık terimlerini temsil etmekte hem de akrabaların birbirlerine seslenmede kullandıkları kelimelerden oluşmaktadır.

abısın: Kardeş karılarından her birinin ötekine göre adı ve eltilerin birbirlerine seslenme şekli (KDMES 275).

adas: Adaş, aynı adı taşıyanların birbirlerine seslenme şekli (KTS 16).

attas: bk. adas (KTS 54).

ağa: 1. Akrabalardan yaşça büyük olan erkek için küçüklerin kullandığı seslenme şekli. 2. Kişinin kendine yakın gördüğü, yaşça büyük erkek için kullanılan seslenme şekli (KDMES 276).

ağa: bk. ağa (KDMES 276; KKT 214).

ana: Çocuğun annesine seslenme şekli (KDMES 276).

apa: 1. Yakın akrabalar arasında yaş büyük olan hanım için kullanılan seslenme şekli; abla (KTTTS 47). 2. Çocuğun öz annesi için kullandığı seslenme şekli (KDMES 276).

äpke: 1. Yaşı büyük olan kız kardeş için kullanılan seslenme; abla. 2. Kişinin yaşı kendisinden büyük olan bayanlar için kullandığı seslenme şekli (KSMES 278).

apke: bk. äpke (KDMES 276).

ata: Yaşlı erkeklere hürmet göstermek için kullanılan seslenme şekli (KDMES 276-277).

baba: Büyüklere saygı ifadesiyle kullanılan seslenme şekli; dede (KTTTS 71).

baja: Kız kardeşlerin eşlerinin birbirleri için kullandıkları seslenme şekli; bacanak (KTTTS 72).

bala: Büyüklere kendinden küçükler ya da kendi çocukları için kullandığı seslenme şekli; çocuk, evlat (KTTTS 76).

baldız: Erkeğin hanımının yaşı küçük kız akrabalarına ya da kızkardeşlerine kullandığı seslenme şekli (KSMES 278).

böle: İki kızkardeşin oğlu veya kızı; teyze çocuğu anlamında kullanılan seslenme şekli (KTTTS 94).

ene: Kayın valide, kaynana için kullanılan seslenme şekli (KTTTS 140).

ini: Yaşça küçük olan erkekler için ve yaşça küçük erkek kardeş için kullanılan seslenme şekli (KDMES 286).

äje: Torunların ya da torun yaşında olanların yaşlı kadınlara saygı amacıyla kullandığı, hürmet bildiren seslenme şekli (KDMES 277).

jeñge: Yenge (KTTTS 174). Kazak kültüründe yakın olsun ya da olmasın kendinden büyüklere hanımlarına küçük olan kişiler 'yenge' diye seslenmektedirler (KSMES 280).

jezde: Enişte anlamındaki akrabalık terimi hitap olarak da kullanılmaktadır (KTTTS 171).

jigit: Kemale ermiş erkek, yiğit, delikanlı (KDMES 274). Yaşı büyük insanların genç delikanlılara kullandıkları seslenme şekli.

jäke: 1. Baba, amca anlamında söylenen bir seslenme şekli 2. Genel anlamda yaşı büyük adamlar için kullanılan saygı ifadesi (KTTTS 170). Bu söz özellikle Kazakistan'ın güneyi, güneybatısı ve güney doğusunda kullanılmaktadır (KSMES 280).

jöke: Amca, dayı, ağabey anlamlarında kullanılan seslenme şekli (KTTTS 183).

köke: Çocuğun babasına ve ağabeylerine karşı kullandığı seslenme şekli (KTTTS 243).

äke – köke: Birine yalvarırken kullanılan seslenme şekli (KDMES 277).

äke: Çocuğun babasına kullandığı seslenme şekli (KTTTS 64).

ämeki: Büyük, saygı gösterilen ağabey ve akraba için kullanılan seslenme şekli (KE 40).

ķarındas: 1. Yaşça büyük erkeklerin kendilerinden küçük bayanlara kullandıkları seslenme şekli; bacı. 2. Erkeklerin kendilerinden küçük kız kardeşleri için kullandıkları seslenme şekli (KTS 384).

kelin: Büyüklerin, yeni evlenen oğullarının eşine karşı kullandığı seslenme şekli (KSMES 281).

kempir: Kocakarı, yaşlı kadın anlamında kaba bir kullanım (KSMES 282). İhtiyar erkeğin hanımına seslenme şekli.

ķız: 1. Kız evlât 2. Genç kız (KTTTS 342). Yaşı büyük insanların, genç kızlar için kullandığı seslenme şekli.

ķörşi: Komşu anlamında kullanılan seslenme şekli (KTTTS 250).

ķuda: Erkek dönürlerin birbirleri için kullandığı seslenme şekli (KTTTS 329).

ķudağıy: Gelinle damadın annelerinin birbirlerine ya da erkek dönürün bayan dönüre karşı kullandığı seslenme şekli (KTS 416).

mama: Çocukların anneleri için kullandığı seslenme şekli (KTTTS 366).

nağası ağa: Annenin erkek kardeşlerine, çocuğu tarafından kullanılan seslenme şekli; dayı (KSMES 284).

nağışı apa: Annenin kızkardeşlerine çocuğu tarafından kullanılan seslenme şekli; teyze (KSMES 284).

nağışı ata: Annenin babasına, çocuk tarafından kullanılan seslenme şekli; dede (KSMES 285).

nağışı ini: Çocuğun, annesinden küçük yaşta olan akrabalarından doğan erkeklerle karşı kullandığı seslenme şekli; dayı (KSMES 285).

nağışı äje: Annenin annesine, çocuk tarafından kullanılan seslenme şekli; anneanne (KSMES 285).

nağışı karındas: Çocuğun, annesinden küçük yaştaki akrabalarından doğan kızlara karşı kullandığı seslenme şekli (KSMES 285).

nağışı şeşe: Çocuğun annesinin annesi için kullandığı seslenme şekli (KDMES 286).

nağışı: Anne tarafından akrabalar için kullanılan seslenme şekli (KKT 214).

tağa (ağız.): bk. nağışı (KSMES 285).

otağası: Evin direği, aile reisi anlamlarında, kadınların eşleri için kullandıkları seslenme şekli (KT 250).

siñli: 1. Ablanın küçük kız kardeşi için kullandığı seslenme şekli. 2. Birbirine yakın olan kadınlardan yaşı büyük olanın, küçüğüne karşı kullandığı seslenme şekli (KSMES 285).

şal: 1. İhtiyar, yaşlı adam anlamına gelen kaba kullanım şekli. (KTTTS 624). İhtiyar kadının eşine seslenme şekli (KDMES 274).

şeşe: Yaşlı kadınlara saygı ifadesiyle kullanılan seslenme şekli; ana (KTTTS 639). Çocuklar genellikle öz annelerine seslenirken bu sözcüğü kullanmazlar ancak “şeşesi kim”, “şeşem bar” gibi cümlelerle yahutta küfürlerde bu ifade sıkça kullanılır (KDMES 286).

tete: Birbirlerinin arasında başka kardeş olmayan çocuklar, artarda doğan çocuklar birbirlerine karşı bu adı alırlar ve birbirlerine bu şekilde seslenirler (KDMES 285).

täte: 1. Aynı evin yaşı büyük kızına, küçüğü tarafından kullanılan seslenme; abla. 2. Kardeş olmayan ama saygı gösterilen yaşı büyük kadınlar için kullanılan seslenme şekli (KSMES 285).

toğal: Bir kimsenin birinci hanımından sonra almış olduğu eşi veya eşleri; kuma (KTTTS 540; KDMES 285). İlk eşin kuması için kullandığı seslenme şekli.

4. –(a)yın İstek Kipi 1. Teklik Şahıs Ekinin Seslenmelerde Kullanımı

Tespiti yapılan örneklerde fiilin üzerine –(a)yın 1. teklik şahıs istek kipi getirilerek kelime işlev ve anlam değişimine uğratılmıştır. Burada hem ekin hem de kelimenin işlevi değişmiştir. Kazak Türkçesinde bu şekilde işlev değiştiren farklı bir örneğe çalışma sırasında rastlanmamıştır.

aynalayın: Büyüklerin küçüklere karşı kullandıkları sevgi ifadesi; yavrum, canım (KTS 21). Aynal-: Dönmek (KTTTS 31).

bolayın: Razi olmayı; alay, dalga geçmeyi; dargın ve küs olmayı bildiren söz (KTS 104). Bol-: 1. Olmak 2. Bitmek, sona ermek 3. Gerçekleşmek (KTTTS 91).

5.–(I)m 1. Teklik Şahıs İyelik Ekinin Seslenmelerde Kullanımı

–(I)m eki, Türkçe ve Türkçenin birçok lehçelerinde olduğu gibi Kazak Türkçesinde de 1. teklik şahıs iyelik eki olarak kullanılmaktadır. Burada tespit edilen söz varlığına bakıldığında akrabalık terimlerinin, hayvan ve nesne adlarının 1. teklik şahıs iyelik ekiyle birlikte kullanıldığı görülmektedir. Bu ek ismin belirttiği nesnenin ya da kavramın 1. teklik şahsa ait olduğunu belirtmektedir. Özellikle nesne ve hayvan adlarının kullanımında sevilen kişi, adı geçen nesneye ya da hayvana benzetilmektedir. Günlük hayatta sıkça geçen ancak yazılı olarak taranan eserlerde karşılaşılmayan bazı örnekleri de bu bölümde belirtmek gerekir. Bunlar; kızım (kızım), ulım (oğlum), hanşayım (prensesim), jalğızım (birtanem), gāşığım (sevgilim), süyiktim (sevgilim), kımbattım (kıymetlim), altınım (değerlim), asılım (kıymetlim), jüregim (kalbim), feriştem (meleğim), jıldızım (yıldızım),bahıtım (mutluluğum), kıvanışım (sevincim), sırğalım (kulağı küpelim), şaşbawlım (saçı bağlım), suñgağım (kısa boylu olan kişiler için kullanılan uzun boylum anlamına gelen alaycı bir seslenme şekli).

aķ taylağım: bk. kıvınım (KT 251).

aķbotam: bk. botam (KT 251).

apaşım: 1. Anneciğim, ablacığım (KTTTS 47). 2. Anneye hürmet gösterme ve yalvarma anlamlarında kullanılan seslenme şekli (KTS 41).

ataşım: ‘Ata’ sözünün hürmet ve saygıyla ifade edilmesi (KTS 53).

ayım: 1. Canım, sevgilim, güzelim anlamlarında kullanılan seslenme şekli. (KTTTS 33; KDMES 276). Ay: Ay, kamer (KTTTS 29).

aynam: Sevgi bildiren seslenme şekli; canım, güzelim (KTTTS 32).

aynaşım: bk. janım, künim (KTS 22).

äkeşim: Çocuğun öz babasına özellikle saygı ifadesi için kullandığı seslenme şekli (KDMES 277).

balam: Yavrum, evladım (KKT 216).

botaqanım: bk. botam (KT 251).

botam: Çocuğu severken şımartma anlamında kullanılan seslenme şekli (KTS 107). Bota: 1. Deve yavrusu, 2. Çocuklara karşı kullanılan bir sevgi ifadesi (KTTTS 93).

erkem: Nazlım, güzelim, sultanım anlamlarında, yengenin görümcesi için kullandığı bir seslenme şekli (KTTTS 142). Erke: Şımarık, nazlı, işveli, edalı (KTTTS 142).

jan serigim: Sevilen kişiye ya da değer verilen bir şey için, hayat arkadaşım anlamında kullanılan seslenme şekli; hayat arkadaşım, can yoldaşım (KKT 216).

janım: Canım (KTTTS 161).

jarıgım: 1. Kendinden küçüklere kullanılan sevgi ifadesi (KSMES 280). 2. Yavrum, canımın içi, gözümün nuru (KTTTS 164).

jarıqtıgım: bk. jarqımım (KSMES 280).

jarqınım: Kendinden küçükler için kullanılan sevgi ifadesi (KSMES 280).

jubayım: Eşlerin birbiri için kullandığı seslenme şekli. Jubay Kazak Türkçesinde karı kocadan her biri, eş anlamına gelmektedir (KTTTS 185; KSMES 281).

kalqam: Büyüklerin küçüklere karşı kullandıkları sevgi ifadesi; yavrum, canım (KTS 365).

karagım- şırağım: 1. Kişiyi kendine yakın ve sıcak görerek kullanılan seslenme şekli (KTS 377). 2. Sevgi ve naz ifadesini çokça söylemek; canım ciğerim, canım evlâdım (KTTTS 290).

karagım: Büyüklerin küçüklere karşı kullandıkları sevgi ve şımartma ifadesi; evlâdım, yavrum (KTTTS 290; KSMES 283).

karışıgım: Bir tür sevgi ifadesi, gözümün nuru (KTTTS 294).

karğam: Büyüklerin küçüklere karşı kullandıkları sevgi ifadesi; yavrum, canım (KTS 381).

karğışım: Büyüklerin küçüklere karşı kullandıkları sevgi ifadesi; evladım, yavrum (KTTTS 294).

kişkenem: Yengenin en küçük kayını için kullandığı seslenme şekli (KTS 349).

konır kozım: bk. kozım (KT 251).

kozım: Küçük çocuğu şımartırken ve severken kullanılan seslenme şekli (KKT 215).

kökem: ‘Köke’ sözünün şımartma anlamıyla kullanılması; amcacığım, ağabeyciğim (KSMES 282).

könilim: Sevgi bildiren seslenme şekli (KKT 215). Könil: İnsanın iç dünyasındaki hisleridir (KTS 326).

kulınım: Çocuğa şımartma amacıyla söylenen sevgi sözü (KTS 421).

kuwatım: Sevgi bildiren söz; canım (KT 251). kuwat: Kuvvet, güç (KTS).

künim: Çocuklara söylenen sevgi sözü; yavrum, evlâdım (KKT 214; KSMES 282).

küntayım: bk. künim (KSMES 282).

mamaşım: Anneye yalvarırken, anneden bir şey isterken söylenen söz, anneciğim (KSMES 284).

sawlem: bk. şırağım, jariğım (KTS 564). Gözüm, canım anlamında kullanılan sevgi ifadesi (KTTTS 476). Sawle: 1. Işın, ışık, şule 2. Parıltı (KTTTS 476).

şıbınım: bk. qaragım, janım, kalğam (KTS 746). Şıbın: Sinek (KTTTS 650).

şırağım: Büyüklerin kendilerinden küçüklere kullandığı seslenme şekli; ışığım, yavrum, canım (KKT 214).

şıraylım: Kazak geleneklerine göre gelinin görüncesine kullandığı seslenme şekli (KTS 751).

6. -tay Küçültme Ekinin Seslenmelerde Kullanımı

Kazak Türkçesinde kullanılan –tay eki eklendiği sözcüğe küçültme ve sevgi anlamı katmaktadır. Bu ek sevgi ve saygı duyma, şımartma, nezaket, yalvarıp yakarma, istekte bulunma anlamlarını da kapsamaktadır. Bu ek, tespiti yapılan örneklerde akrabalık terimleri, hayvan ve nesne adlarının üzerine getirilerek sözcüğe sevgi anlamı katmaktadır.

ağatay: 1. Ağabeyciğim (KTTTS 25). 2. Yaşı büyük adama yalvarıp yakarma anlamı taşıyan seslenme şekli (KTS 14).

äketay: Babaya saygıyla söylenen seslenme şekli; babacığim (KDMES 277).

apatay: 1. Anneciğim, ablacığım (KTTTS 47). 2. Anneye hürmet gösterme ve yalvarma anlamlarında kullanılan seslenme şekli (KTS 41).

aptay: Anne ya da ablaya hürmet gösterme anlamında kullanılan seslenme şekli (KE 29).

atatay: ‘Ata’ sözcüğünün istek bildirme, yalvarma anlamında kullanımı (KDMES 277).

äjetaj: Büyükanneye saygı gösterme, yalvarma ve kıymet verme anlamında kullanılan seslenme şekli (KDMES 277).

böpetay: Bebeğe sevgi ifadesi bildirerek kullanılan seslenme şekli (KSMES 279).

enetay: Kaynana için saygı ifadesi ve kaynanaya yalvarma anlamında kullanılan seslenme şekli (KSMES 279).

erketay: Şımarık (KTS 178).

jeñeşetaj: bk. jeñgetaj (KSMES 280).

jeñgetaj: Yenge sözünün saygı ve sevgiyle söylenmesi; yengeciğim (KSMES 281).

jäketaj: ‘Jäke’ sözünün saygı ifade eden şekli (KSMES 280). Jäke kelimesi baba, amca anlamında kullanılan yakınlık terimidir.

kalğatay: Daha sevecen bir seslenme; yavrucuğum, güzelim anlamında kullanılan seslenme şekli (KTTTS 280).

karğatay: Büyüklerin küçüklere karşı kullandıkları sevgi ifadesi; evlâdım, yavrum (KTTTS 294).

köketaj: Ağabeye ya da babaya şımarırken, yalvarıp yakarırken kullanılan seslenme şekli (KTS 321; KSMES 282).

mamatay: Saygı bildirme amacıyla anne için kullanılan seslenme şekli (KSMES 284).

s wletay: Erkek tarafından kızı  ımartma ve kıza sevgisini hissettirme amacıyla kullanılan seslenme  ekli (KTS 564). S wle, Kazak Türkçesinde ışık anlamına gelmektedir.

 e etay: Ya ı büyük kadınlara saygı ve sevgi bildirme amacıyla kullanılan seslenme  ekli (KDMES 286).

7. -y İsimden İsim Yapım Ekinin Seslenmelerde Kullanımı

Kazak Türkçesinde isimlere -y isimden isim yapım eki getirilerek saygı, hürmet, nezaket ve yüce görme anlamlarını ifade eden isimler türetilmektedir. Örneklerde bu ek sadece akrabalık terimlerinin üzerine getirilmektedir.

a ay: 1. ‘A a’ sözcüğünün kibarca söylenmesi, a abeyciğim 2. Ya ca büyük erkeklere ve öğretmenlere saygı bildiren seslenme  ekli (KTTTS 25; KDMES 276).

apay: 1. Ya ca büyük hanıma, saygı belirtmek için kullanılan seslenme  ekli 2. Hoca hanım, hanım  ğretmen anlamında bayan öğretmenler için kullanılan seslenme  ekli (KTTTS 47; KDMES 276).

atay: ‘Ata’ sözcüğünün hürmet, saygı gösterme anlamında kullanımı; dedeciğim (KDMES 277).

 jey: Çocukların b y kannelerinin ya ıtlarına hürmet gösterme amacıyla kullandığı seslenme  ekli (KDMES 277).

 key: Çocuğun  z babasına hürmet göstererek seslenme  ekli (KDMES 277).

babay: 1. ‘Baba’ sözcüğünün saygıyla söylenilmesi (KSMES 278). 2. Çok ya lı adamlara söylenilen saygı bildiren seslenme  ekli (KE 43).

ebey: Ya lı kadınlara saygı bildiren seslenme  ekli (KE 81).

jezdey: Baldızın eni tesine saygı gösterme amacıyla kullandığı seslenme  ekli (KTTTS 171; KSMES 280).

 e ey: Ya lı kadınlara saygıyla seslenilirken söylenen söz; ana (KTTTS 639; KDMES 286).

 ekey: bk.  e ey (KE 275).

t tey: Ya ca büyük kadınlara kullanılan saygı ifadesi; abla, teyze (KTTTS 528; KDMES 286).

8. -ş Küçültme Ekinin Seslenmelerde Kullanımı

Kazak Türkçesinde –ş eki küçültme eki olarak kullanılmaktadır. Bu ek saygı, sevgi, şımartma ve istekte bulunma durumlarında kullanılan seslenme şekillerini ortaya çıkarmaktadır. Bu ek, tespit edilen örneklerde akrabalık terimleri, hayvan ve nesne adlarının üzerine getirilmiştir. Bu ek ayrıca kişi isimlerine getirilerek Türkçedeki –cİğİm ekinin anlamını katmaktadır. Bazen ismin son hecesi bazen de sondan birkaç hecesi düşürülüp isim kısaltılarak seslenilmektedir. Jumabek- jumaş / Säwlen- Säwleş şeklinde kullanılmaktadır.

anaş: ‘Anne’ sözcüğünün saygı belirterek kullanıldığı seslenme şekli (KDMES 276).

apaş: Anneye hürmet gösterme ve anneden istekte bulunma anlamlarında kullanılan seslenme şekli (KDMES 276).

ataş: 1. ‘Ata’ sözcüğünün saygı gösterme ve kendine yakın hissetme anlamında kullanımı. 2. Yaşlı erkeklere hürmet göstermek için kullanılan seslenme şekli (KDMES 277). ata: 1. Babanın babası, dede 2. Soy, ecdat, ced 3. Kayınata, kayınbaba 4. Öz baba 5. (KTTTS 54; KDMES 276-277).

ayaş: Bütün kadınlar için saygı gösterme anlamında kullanılan seslenme şekli (KDMES 277).

biykeş: Genç kızlar ile kadınlar için kullanılan kibar seslenme şekli (KTS 100).

böpeş: Bebeğe sevgi ifadesi bildirerek kullanılan seslenme şekli (KSMES 279).

ekeş: Küçük kızları şımartmak için kullanılan seslenme şekli (KE 82). eke: Kız çocuk, kız kardeş (KE 82).

eneş: Kaynana için saygı ifadesi ve kaynanaya yalvarma anlamında kullanılan seslenme şekli (KSMES 279).

erkeş: Nazlım, cilvelim, sultanım anlamlarında kullanılan seslenme şekli (KTTTS 142).

kallaş: Küçük yaştaki çocuklar için kullanılan şımartma ifadesi (KSMES 283).

kargaş: Büyüklerin küçüklere karşı kullandıkları sevgi ifadesi; evladım, yavrum (KTTTS 294).

säwleş: Erkek tarafından kıza şımartma, sevgi gösterme amacıyla kullanılan seslenme şekli (KTS 564).

ulış: Erkek çocuklara aşırı sevgi beslenildiğinde, şımartma amacıyla kullanılan seslenme şekli (KE 255).

9. –şek Küçültme Ekinin Seslenmelerde Kullanımı

Kazak Türkçesinde –şAk eki eklendiği sözcüğe küçültme ve sevgi anlamı katmaktadır. Tespiti yapılan söz varlığına bakıldığında bu ekin akrabalık terimlerine ve hayvan adına eklendiği görülmektedir.

inişek: Kardeşçığım (KTTTS 671). ‘İni’ sözcüğünün şımartma anlamında söylenilmesi (KDMES 286). ini: Küçük erkek kardeş. (KTTTS 671).

kelişek: Eve gelen yeni geline verilen ad ve geline seslenme şekli (KSMES 281).

külüşak: Çocukları severken kullanılan bir sevgi ifadesi (KTTTS 333). külün: Atın altı aya kadar olan yavrusu (KTTTS 333).

10. –şe Küçültme Ekinin Seslenmelerde Kullanımı

Kazak Türkçesinde –şe ekinin sözcüğe küçültme ve sevgi anlamı kattığı ve tespiti yapılan söz varlığına bakıldığında bu ekin akrabalık ve yakınlık terimlerine eklendiği görülmektedir.

äpşe: 1. Yaşı büyük olan kız kardeş, abla. 2. Yaşı kendinden büyük olan kişiler için kullanılan seslenme şekli (KSMES 278).

jeñeşe: Eltilerden küçüğü büyüğüne, kayınlarda abilerinin eşlerine saygı gösterme amacıyla bu şekilde seslenmektedir (KSMES 280).

11.–қан Küçültme Ekinin Seslenmelerde Kullanımı

Kazak Türkçesinde –қан ekinin sözcüğe küçültme ve sevgi anlamı kattığı buradaki örneklerde görülmektedir. Bu eki alan kelimelerin çok fazla örneği bulunmamaktadır.

balakan: Seslenmek için büyüklerin küçüklere kullandığı seslenme şekli, yavrum (KSMES 278).

botakan: Çocuğu şımartma anlamında kullanılan seslenme şekli (KTS 107). Bota: 1. Deve yavrusu, 2. Çocuklara karşı kullanılan bir sevgi ifadesi (KTTTS 93).

koşakan: Küçük çocuğu severken söylenen söz (KTS 412).

tuwışkan: 1. Akriba kimseler 2. “Kardeş, arkadaş!” anlamında kullanılan seslenme şekli (KTTTS 552).

12. –ğay Küçültme Ekinin Seslenmelerde Kullanımı

Çalışmada bu ekin kullanıldığı tek bir örneğe rastlanmıştır. Bu ek örnekte küçültme ve sevgi anlamı taşımaktadır.

balāğay: Çocuğum, yavrum (KTTTS 76). Bala: 1. Çocuk, bebek. 2. Evlât, nesil (KTTTS 76).

13. Çokluk Ekinin Seslenmelerde Kullanımı

Kazak Türkçesinde çokluk eki –lar, –ler, –dar, –der, –tar, –ter şekillerinde kullanılmaktadır. Tespiti yapılan örneklerde çokluk ekinin getirildiği kelimeler -Türkçede olduğu gibi- daha çok kalabalıkta, bir topluluk önünde çoğunluğa hitap edilirken kullanılan seslenmelerdir.

azamattar: Vatandaşlar; halka seslenilirken kullanılmaktadır (KKT 214).

balalar: Çocuklar; yaşı büyük olanların çocuklara seslenirken kullandığı söz (KKT 214).

joldastar: Yoldaşlar; aynı görüşün paylaşıldığı bir gruba seslenilirken kullanılan söz (KKT 214).

ķimbattı dosttar: Değerli dostlar; bir gruba hitap ederken kullanılan seslenme şekli (Balakayev vd. 2005: 245).

mırzalar: Erkekler için kullanılan saygı bildiren, efendiler, beyefendiler anlamındaki seslenme şekli (KKT 214).

oquwşular: Yaşı büyük olanların çocuklara hitap ederken kullandığı, öğrenciler, çocuklar anlamındaki seslenme şekli (KKT 214).

tuwmalar: Akrabalar; kişinin bir grubun önünde yakınları için kullandığı seslenme şekli (KKT 215).

14. -ay Ünleminin Seslenmelerde Kullanımı

Ünlemler konuşan kişinin çeşitli duygularını anlatmaya ve karşısındakine seslenmeye yarayan ifadeledir. Kazak Türkçesinde de bazı kelimelerin sonuna –ay ünlemi getirilerek anlamın daha da güçlenmesi sağlanmaktadır. Burada geçen örneklere bakıldığında nesnelere üzerine 1. teklik şahıs iyelik ekinden sonra –ay ünleminin getirilerek anlamın daha da pekiştirildiği görülmektedir.

aynalayın-ay: Büyüklerin küçüklere karşı kullandıkları sevgi ifadesi; yavrum, canım (KT 251).

Bayjeke- ay: Kişi adının üzerine ünlem getirilerek kişiye seslenilmektedir (KKT 214).

jarıgım-ay: 1. Kendinden küçükler için kullanılan sevgi ifadesi (KSMES 280). 2. Yavrum, canımın içi, gözümün nuru (KT 251).

kalqam-ay: Büyüklerin küçüklere karşı kullandıkları sevgi ifadesi; yavrum, canım (KT 251).

karagım-ay: Büyüklerin küçüklere karşı kullandıkları sevgi ve şımartma ifadesi, evlâdım, yavrum (KKT 215).

karaktarım-ay: Büyüklerin küçüklere karşı kullandıkları sevgi ve şımartma ifadesi, evlâdım, yavrum (KT 251).

kuwatım-ay: Sevgi bildiren söz; canım (KT 251). kuwat: Kuvvet, güç (KTS).

künim-ay: Çocuklara söylenen sevgi sözü, yavrum, evlâdım (KKT 215).

sawlem- ay: Erkek tarafından kıza şımartma, sevgi gösterme amacıyla kullanılan seslenme şekli. Sawle Kazak Türkçesinde ışık anlamına gelmektedir. (KKT 214).

15. -aw Ünleminin Seslenmelerde Kullanımı

Kazak Türkçesinde bazı kelimelerin sonuna *-aw* ünlemi getirilerek anlamın daha da güçlenmesi sağlanmaktadır. *-ay* ünleminin kullanıldığı örneklerde 1. teklik şahıs iyelik eki kullanılırken *-aw* ünleminin örneklerinde ya yalın haldeki kelimelerin kullanımına ya da 3. teklik şahıs iyelik eki alan kelimelerin kullanımına rastlanmaktadır.

apa-aw: 1. Yakın akrabalar arasında yaşı büyük olan hanım için kullanılan seslenme şekli 2.Çocuğun öz annesi için kullandığı seslenme şekli (Balakayev vd. 2005: 244).

Baljan-aw: Kişi adının üzerine ünlem getirilerek kişiye seslenilmektedir (Balakayev vd. 2005: 244).

kökese-aw: *Bolattın kökesi-aw* şeklinde nazik ses tonuyla erkekler için kullanılan seslenme şekli (KT 247).

äkesi-aw: *Asqardıñ äkesi-aw* şeklinde nazik ses tonuyla, kadınların erkekler için kullandığı seslenme şekli (KT 247).

16. aça (äke) Akrabalık Teriminin Seslenmelerde Kullanımı

Kazak Türkçesinde ‘äke’ akrabalık terimi ‘baba’, aқа ise ‘aғabey’ anlamına gelir ve isimlerin sonuna ses düşmesine uğrayarak eklenir. Ayrıca bu kelime saygı ve hürmet gösterme işleviyle bazı isim ve akrabalık terimleriyle birlikte telaffuz edilir. İsimlerle birlikte kullanılırken ismin son heceleri düşer. Mesela Jambıl ismindeki son sesler düşürüldükten sonra aқа / äke akrabalık teriminin eklenmesiyle saygı ve hürmet gösterme anlamını ifade eden Jäke seslenme şekli ortaya çıkmaktadır. Jäke, Jambıl isminin kısaltması olduğu gibi genel anlamda yaşı büyük erkekler için kullanılan saygı ifadesi olarak da Kazak Türkçesinde kullanılmaktadır. Bu söz özellikle Kazakistan’ın güneyi, güneybatısı ve güney doğusunda kullanılmaktadır (KSMES 280). Aşağıdaki örneklerde de görüldüğü gibi aқа / äke terimi, akrabalık terimlerinin üzerine getirilerek yaşça büyük olan kişilere hürmet gösterme anlamında kullanılan seslenmeleri ortaya çıkarmaktadır. Bu terim bazen ses değişimine bazen de ses düşmesine uğrayarak seslenmeler de kullanılmaktadır.

aғеke: Yaşça büyük olan erkekler için kullanılan seslenme şekli (KTTTS 26).

apeke: 1. Yaşı büyük kadınlara hürmet göstermek için kullanılan seslenme şekli. 2. Çocuğun annesinden bir şey isteyeceği zaman kullandığı seslenme şekli (KDMES 276).

ataeke: ‘Ata’ sözcüğünün hürmet, saygı duyma anlamında kullanıldığı seslenme şekli (KDMES 277).

ateke: bk. ataeke (KDMES 277).

äkeke: Babaya saygı göstermek için kullanılan seslenme şekli (KDMES 277).

äjeke: ‘Äje’ sözünün saygı bildirme anlamında kullanımı (KDMES 277). äje: 1. Babanın annesi, babaanne (KDMES 277).

äpeke: 1. Yaşı büyük olan kız kardeş için kullanılan seslenme şekli; abla. 2. Kişinin yaşı kendisinden büyük olan bayanlar için kullandığı seslenme şekli (KSMES 278).

batireke: Erkekler için kullanılan, destek olma amacıyla kullanılan seslenme şekli (KTS 88).

bayeke: ‘Bay’ sözcüğünün saygıyla kullanıldığı seslenme şekli. Bay Kazak Türkçesinde eş, koca anlamına gelmektedir (KSMES 278).

eneke: Kaynana için saygı ifadesi ve kaynanaya yalvarma anlamında kullanılan seslenme şekli (KSMES 279).

jezdeke: Enište kelimesinin saygı ifade eden şekli (KTTTS 171).

kazake: ‘Kazak’ sözünün saygıyla ifade edilmesi (KTS 356).

kudaake: ‘Kuda’ sözünün saygıyla söylenilmesi. Kuda erkek hısımlara verilen akrabalık adıdır (KTS 416).

kudayeke: ‘Kuday’ sözünün saygıyla ifade edilmesi. Bu kelime Kazak Türkçesinde ilk olarak Allah anlamına gelmektedir. Ancak burada ikinci anlamı olan müdür, patron anlamı kullanılmıştır (KTS 416).

şeşeke: Yaşlı kadınlara saygı ifadesiyle kullanılan seslenme şekli; anacığım (KDMES 286)

täyeke: Anne tarafından büyük akrabalar için kullanılan seslenme şekli (KE 238).

17. jan (can) Kelimesinin Seslenmelerde Kullanımı

Kazak Türkçesinde isimlere Türkçede olduğu gibi ‘jan’ kelimesi getirilerek kişileri yakın görme, kişilere sevgi ve saygı gösterme anlamlarındaki seslenmeler kullanılmaktadır. *Jan* kelimesinin kullanıldığı örnekler ele alındığında kişi, hayvan, akrabalık ve yakınlık terimlerinin üzerine bu kelimenin getirildiği ve kişiye sevgi ve saygı duyma anlamı kattığı görülmektedir. Bu söz kişi isimlerinin sonuna eklenerek sıkça kullanılmaktadır (Abayjan, Muqametjan vb.).

äkejan: ‘Äke’ sözcüğünün saygı gösterilerek ifade edilmesi; babacığım. (KTTTS 64; KDMES 277).

ağajan: ‘Ağa’ sözcüğünün sevgi ve saygı ifade ederek kullanılması; ağabeyciğim (KDMES 276).

anajan: 1. Anacığım (KTTTS 45). 2. Anneye hürmet bildirme anlamıyla kullanılan seslenme şekli (KDMES 276).

apajan: 1. Yaşlı büyük kadınlara hürmet göstermek için kullanılan seslenme şekli. 2. Çocuğun annesinden bir şey isteyeceği zaman kullandığı seslenme şekli (KDMES 276).

atajan: Dede anlamına gelen ‘ata’ sözcüğünün saygı gösterilerek ifade edilmesi; yaşlı erkeklere hürmet göstermek için kullanılan seslenme şekli (KTS 52).

botajan: Büyüklerin küçüklere karşı kullandıkları sevgi ve şımartma ifadesi; evlâdım, yavrum (KTS 107). Bota: 1. Deve yavrusu, 2. Çocuklara karşı kullanılan bir sevgi ifadesi (KTTTS 93).

bölejan: Teyze çocuğu anlamına gelen ‘böle’ akrabalık teriminin saygı gösterme ve kendine yakın görme anlamlarında kullanılan seslenme şekli (KSMES 279). Böle: İki kız kardeşin oğlu veya kızı; teyze çocukları (KTTTS 94).

böpejan: Bebeğe sevgi ifadesi bildirerek kullanılan seslenme şekli (KTS 109).

erkejan: Yengenin görümceyi şımartma amacıyla kullandığı seslenme şekli (KSMES 279). Erke: Şımarık, nazlı, işveli, edalı (KTTTS 142).

kalğajan: Daha sevecen bir seslenme; yavrucuğum, güzelim anlamında kullanılan seslenme şekli (KTTTS 280; KSMES 283).

kelinjan: Gelinlere karşı kullanılan sevgi ifade eden seslenme şekli; gelinim (KTTTS 226).

kökejan: Babacığım, ağabeyciğim (KTTTS 243). Ağabeye ya da babaya şımarırken, yalvarıp yakarırken kullanılan seslenme şekli (KTS 321).

kudajan: ‘Kuda’ sözünün nezaketle söylenmesi; dünüre kibarca ve saygıyla seslenme (KTS 416). Kuda: Dünür (erkek) (KTTTS 329).

tätejan: Abla, teyze anlamlarına gelen “täte” sözcüğünün saygı ve sevgi ifadesi bildirerek kullanıldığı seslenme şekli (KSMES 285).

18. Bas (baş) Organ Adının Seslenmelerde Kullanımı

Kazak Türkçesinde ‘bas’ Türkçe de ‘baş’ anlamına gelen organ adıdır. Bu bölümde yer alan örneklerde hep büyükler küçüklere seslenmektedir.

akebas: Büyüklerin küçüklere karşı kullandıkları sevgi ifadesi; yavrum, canım (KTS 66).

kökebas: Kişinin kendisinden yaşça küçük kimselere söylediği sevgi ifadesi (erkekler için) (KTTTS 243).

kalğabas: Daha sevecen bir seslenme; yavrucuğum, güzelim anlamında kullanılan seslenme şekli (KSMES 283).

19. İki Sözü Biraya Gelmesiyle Ortaya Çıkan Seslenmeler

aşsaçal: Aksakal, yaşlı, ihtiyar; bir toplumun ileri gelen ve sözü dinlenen şahsiyeti; yaşlı büyük kimse, saygıdeğer kimse (KTTTS 36; KDMES 276).

erke-totay: Şımarık (KTTTS 142).

jasulı: Yaşı büyük adamlara seslenmek için kullanılan, saygı ifade eden söz (KE 95).

äke-üke: Yalvarıp yakarırken ve sevgi ifade ederken kullanılan seslenme şekli (KDMES 277).

20. Diğer Seslenmeler

bibi: Mollaların eşlerine başkaları tarafından kullanılan seslenme şekli (KSMES 278).

bäybişe: Hanımefendi anlamındaki seslenme şekli (KSMES 278).

biyke: Kadınlara saygı göstermek için kullanılan seslenme şekli (KTS 100).

däw-ağa: Mevki sahibi olan kişilere seslenme şekli (KT 251).

erke: Şımarık, nazlı, edalı, işveli (KTTTS 142) anlamında kullanılan bu kelime yanına kız, bala vb. akrabalık terimleri getirilerek şımartma anlamında kullanılmaktadır.

hanım: Hanım, hanımefendi anlamında bayanlar için kullanılan seslenme şekli (KE 610).

jarıktık: Yaşlı insanlar için hürmet, saygı anlamında kullanılan seslenme şekli (KTTTS 165).

kalğa: Büyüklerin küçüklere karşı kullandıkları sevgi ifadesi; yavrum, canım vb. (KTTTS 280).

karak: Sevgi ifadesi; yavrum, evlâdım (KTTTS 291).

mırza: Bey, efendi, beyefendi; erkekler için kullanılan saygı bildiren seslenme şekli (KTTTS 392).

tentek: 1. Yaramazlık, afacanlık. 2. Hoşa giden, sevilen erkek çocuğu şımartmak için kullanılan söz. Äjesiniñ tentegi- ninesinin yaramazı şeklinde kullanılmaktadır (KTTTS 533).

Sonuç

Kazak Türkçesinde seslenmelere *karatpa* sözler denilmektedir. *Karatpa* sözlerin Kazak Türkçesinde belirli yöntemlerle, belirli ekleri alarak ve belirli kelimelerin eklenmesi yoluyla oluştuğu tespit edilmiştir.

Seslenmeler arasında ilk önce seslenme ünleminin kullanımı görülmektedir. İnsanlar tanımadıkları kişilere seslenirken Kazak Türkçesinde 'äy' gibi seslenme ünlemlerini kullanmaktadırlar.

Her dilde olduğu gibi Kazak Türkçesinde de kişi zamirleri seslenme amacıyla kullanılmaktadır (sen, sender, siz, sizder).

Kazak Türkçesinde *karatpa* sözler bazen kişinin kendinden küçüklerle arasında sıcak bir ilişki kurduğunda kullandığı seslenmelerdir (kalkam, botam). Kişinin birini kendisine yakın hissettiğinde, karşındakine saygı gösterdiğinde, şımarık davrandığında ya da bir şeyi yaptırmak için ricada bulunduğu *karatpa* sözlere başvurduğu görülmektedir. Bu durumlarda kişi karşındakinin adını kısaltarak kullanmakta ya da onun adına küçültme ifade eden çeşitli ekler ve bazı kelimeler eklemektedir (Säke, Äbiş, inişek, apatay, äkejan vb.). Ya da kişi karşındakine seslenirken Rusçanın etkisiyle kişi adı ile kişinin babasının adını birlikte kullanmaktadır (İbrahim Kunanbayevič gibi).

Kazak Türkçesinde *karatpa* sözlerin anlamını güçlendirmek için bazen sözcüğün tekrar edildiği ya da farklı *karatpa* sözlerin peşpeşe kullanıldığı görülmüştür (karağım-şırağım). Anlamı güçlendirmek için ise ünlemlerden faydalanılmıştır. *Karatpa* sözün sonuna anlamın güçlenmesi için bazı ünlemler eklenmiştir (säwle-ay, Bayjeke-aw).

Karatpa sözler bir kişinin diğerinden hoşlandığında ya da birisine sevgisini, duygularını hissettirmek istediğinde kullandığı, sevgi ifade eden seslenme şekilleridir. Bazen bir annenin yavrusuna olan sevgisini gösterir (botam, kalkam vb.), bazen de bir aşğın sevgilisine seslenme şeklidir (säwlem vb.).

Kazak Türkçesinde birine seslenirken her dilde olduğu gibi doğrudan akrabalık adlarına başvurulduğu görülmektedir (ata, ana vb.). Çalışma da elde edilen örneklerden 51 tanesi doğrudan akrabalık terimlerinin kullanımı yoluyla karşımıza çıkmaktadır. Seslenmelerin büyük bir kısmının akrabalık terimlerinden oluştuğu, elde edilen söz varlığı aracılığıyla açıkça görülmektedir.

Kazak Türkçesinde insanlara seslenilirken akrabalık adlarına ya da insan isimlerine çeşitli eklerin getirilerek seslenme şeklinin ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Seslenmelerin oluşumunda çoğunlukla akrabalık terimleri, kişi adları, hayvan ve nesne adları yer aldığı için bu kelimelere getirilen ekler de isimden isim yapan ekler olma özelliğiyle karşımıza çıkmaktadır. Seslenmelerde yer alan ekler; -(a)yın / -Im / -tay / -y / -ş / -şe / -şek / -қан / -қай / -IAr, - TAr şeklindedir. Buradaki eklerden sadece -(a)yın 1. teklik şahıs istek kipinin, fiillere getirilerek kullanıldığı ve bu

ekin sadece iki kelimedede kullanıldığı görülmüştür. Çalışmada geçen -(a)yın eki dışında kalan bütün ekler isimden isim yapım eki göreviyle kullanılmıştır. Seslenmelerin oluşturulma yöntemleri arasında en sık kullanılan ek 1. teklik şahıs iyelik ekidir. -I)m 1. teklik şahıs iyelik ekinin yazılı kaynaklardan 38 tane, günlük hayatta rastlanan ise 17 örneğine çalışmada yer verilmiştir. -tay sevgi ve küçültme ekinin kullanımıyla oluşan 18; -y isimden isim yapım ekinin kullanımıyla oluşan 11; -ş küçültme ekinin kullanımıyla oluşan 13; -şek küçültme ekinin kullanımıyla oluşan 3; -şe küçültme ekinin kullanımıyla oluşan 2; -қан küçültme ekinin kullanımıyla oluşan 4; -қай küçültme ekinin kullanımıyla oluşan 1 ve çokluk ekinin kullanımıyla 6 seslenme şekli olmak üzere eklerin kullanıldığı 110 adet seslenme şekline rastlanmıştır. Ancak eklerle oluşan seslenmeleri bu sayı ile sınırlandırmak doğru olmaz, burada yer alan eklerin farklı isimler üzerine kullanımıyla bu sayı daha da artabilir.

Tespit edilen söz varlığındaki bu ekler genellikle küçültme eki görevinde kullanılmıştır. Bu eklerin kelimeye hangi anlamı kattığı ve bu eklerin hangi işlevle kullanıldığının tepiti yapılmış ve açıklamalarda bu bilgilere daha geniş yer verilmiştir. Ayrıca bu eklerin yakınlık ve akrabalık terimleri, hayvan ve nesne adlarının üzerine getirilerek seslenmelerin oluştuğu kanıtlanmaktadır.

Kazak Türkçesinde *karatpa* sözler halka seslenirken sıkça kullanılmaktadır (Mırzalar, kımbattı dosttar, azamattar vb.). Halka seslenirken kullanılan seslenmelerde çokluk ekinin kullanımı görülmüştür.

Kazak Türkçesinde seslenmeler oluşturulurken ünlemlerin kullanıldığı örneklere de rastlanmıştır. Akrabalık terimlerinin, kişi adlarının sonuna ünlemler getirilerek seslenmeler daha da güçlendirilmiştir.-ay ünleminin 9, -aw ünleminin ise 4 kullanımına çalışma sırasında rastlanmıştır. Eklerin kullanımında olduğu gibi, bu edatların kullanımında da bu sayının akrabalık ve kişi adlarının kullanımıyla daha da artırılabilceği kanaatindeyiz.

Kazak Türkçesindeki seslenmelerin oluşturulma yollarından biri de isimlerin üzerine aқа / äke akrabalık teriminin, jan kelimesinin ve bas organ adının eklenmesi yoludur. Bu kelimeler ilk anlamları dışında saygı ve sevgi anlamlarını ifade edip akrabalık terimi, kişi, hayvan ve nesne adlarıyla birleştirilerek Kazak Türkçesinde seslenmeleri oluşturmuştur. Bu çalışmayla aқа / äke akrabalık teriminin 16, jan kelimesinin 14, bas organ adının kullanılmış olduğu 3 örneğe ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmada iki kelimenin bir araya gelmesi yoluyla oluşan 4 seslenme şekline ve diğer seslenmeler başlığı altında akrabalık terimleriyle oluşmayan ve ek sistemi kullanımına rastlanmayan 11 örneğe de yer verilmektedir. Bu çalışmayla kişi isimlerinin ve zamirlerinin kullanımları dışında toplam 171 adet sevgi ve saygı bildiren seslenme şekline ulaşılmıştır.

Çalışmada yer alan seslenmelerin sadece buradakilerle sınırlandırılmasının doğru olmayacağı ve farklı kaynakların taranması durumunda daha çeşitli seslenmelere ulaşılabileceği belirtilmektedir.

Kısaltmalar

bk.	bakın
KE	Kazak Esimleri
KT	Kazak Tili Söz Medeniyeti
KKT	Kazirgi Kazak Tili
KTS	Kazak Tilinin Sözdigi
KSMES	Kazak Dastürlü Madeniyetinin Entsiklopediyalık Sözdigi
KTTTS	Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü

Kaynaklar

- Alyılmaz, Semra. (2015). “Türkçenin Söz Diziminde Seslenmeler ve Seslenme Öbekleri”, *Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)*, 54: 31-50.
- Balakayev, M. (2005). Janpyisov, E., Tomanov, M. ve Manasbayev, B. *Kazak Tilinin Stilistikası*, Almatı: Davir.
- Balakayev, Mawlen ve Sayrambayev Talgat. (2003). *Kazirgi Kazak Tili*, Almatı: Sanat.
- Banguoğlu, Tahsin, (1990). *Türkçenin Grameri*, Ankara: TDK Yayınları, 3. Baskı.
- Ergin, Muharrem, (1977_a). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Minnetoğlu Yayınları.
- Ergin, Muharrem. (1995_b) *Üniversiteler İçin Türk Dili*, İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Ersoy, Habibe Yazıcı. (2015). “Türk Yazı Dillerinde İyelik İşaretleyicilerinin Kiplik Anlamları”. *Dil Araştırmaları*, 17 (Güz): 51-72.
- Gencan, Tahir Nejat. (1979). *Dilbilgisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 4. Baskı.
- Gökdayı, Hüriyet. (2008). “Türkçede Kalıp Sözler”, *Bilig* 44 (Kış): 89-110.
- Gülensoy, Tuncer. (2005). *Türkçe El Kitabı*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2. Baskı.
- Hacıeminoğlu, Necmettin. (1992). *Türk Dilinde Edatlar*, İstanbul: MEB Yayınları.
- İmamova, Holida. (2010). “Türkiye Türkçesi İle Özbek Türkçesinde Nezaket Anlamı Taşıyan Seslenmeler”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, 42: 1-10.
- Januzakov, Telgoja. (1999). *Kazak Tilinin Sözdigi*, Almatı: Dayk-Press baspası.
- Karahan, Leyla. (1995). *Türkçede Söz Dizimi (Cümle Tahlilleri)*, Ankara: Akçağ Yayınları, 3. Baskı
- Koç, Kenan, Bayniyazov Ayabek ve Başkapan Vehbi. (2003). *Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Akçağ.
- Korkmaz, Zeynep.(1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- Kuralulu, Ayubay. (1997). *Kazak Dastürlü Madeniyetinin Entsiklopediyalık Sözdigi*, Almatı: Sözdik- Slovar Baspası.
- Smagulov, Askar. (2013). *Kazak Esimleri Entsiklopedialık Anıktamalık*, Almatı: Atamura.

- TDK.(2010). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Turan, Zikri. (1999). “Öznenin Türkçedeki Kimlik Problemi”, *Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)*, Erzurum, 13: 73-85.
- Vali, Nurgeldi. ve Kıdırbayev Öken, (2014). *Kazak Tili Söz Medeniyeti* 10. Sınıf, Almatı: Mektep baspası.
- Yuldaşev, A. A. (1956). “Türk Dilinde Sesleniş Sözcükleri”, (Çev. Bahar Güneş, 2012), *Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)*, Erzurum, 48: 441-446.